

Superi mot välfärdssamhället

Beror alkoholmissbruket på att det är för lätt att få tag på sprit? Frågan ställs av riksdagsman Per Unckel. Han hävdar att det inte hjälper med fler förbud. Vi måste i stället finna orsakerna till den emotionella hjälplöshet som allt flera drabbas av och som är roten till många svårigheter. Den offentliga maktens vitt omfattande ambitioner har deformerat normala mänskliga reaktioner och förutsättningar för personligt ansvarstagande. Det leder till slut till ovilja och oförmåga att själv bjuda till. Alla fel och brister löses inte bäst av den offentliga makten. Återge enskilda människor den värdighet som ingen med vett och vilja berövat dem, men som ändå försvunnen i den välvilliga offentliga maktens stora famn, skriver författaren. Ett samhälle som bygger på självansvar är mer krävande än dagens, men har också förutsättningar att fostra den unga generationen så att livet får någon mening.

Välfärdssamhället Sverige knakar i fogarna. Ekonomiska bekymmer tränger sig på. Vi tvingas byta kurs för att återerövra grunden för den materiella tryggheten och framåtskridandet.

Men välfärdssamhället knakar i fogarna också i andra hänseenden. Många människor trivs inte. Särskilt gäller detta ungdomar. Sverige är uppenbarligen inte bra för alla. Kanske är det inte ens bra för flertalet. Det materiellt goda verkar inte räcka för att främja harmoniska människor.

Alkoholproblemen är ett av många tecken på ett samhälle i olag. De sätt vi hittills valt för att bekämpa missbruket är samtidigt symtomatiska för förhållandet mellan den offentliga makten och de medborgare på vars uppdrag denna makt verkar.

Alkoholmissbruket

Alkoholförbrukningen i vårt land framgår av följande diagram.

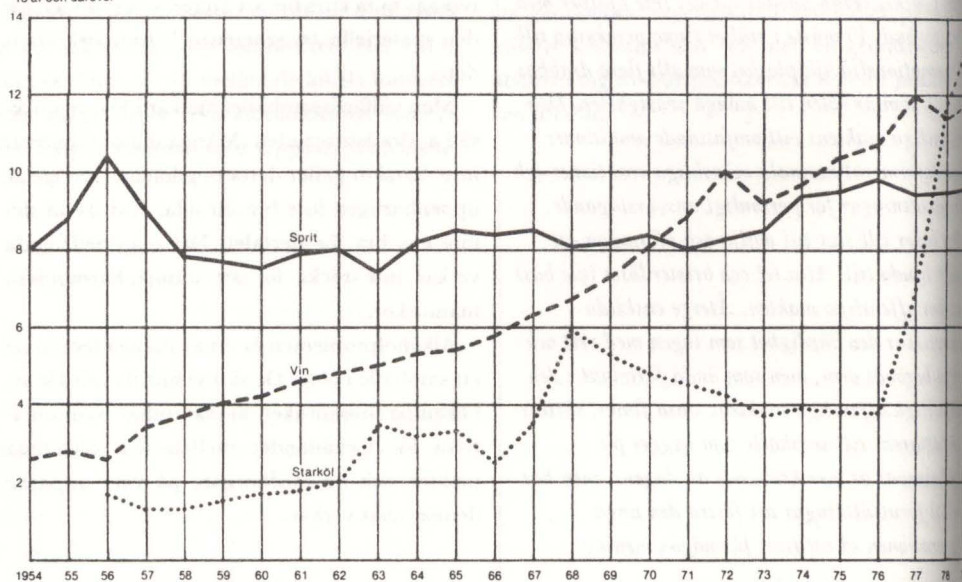
Bakom statistiken döljer sig ofta djupa tragedier. Och utanför kurvorna finns alla de som inte statistikerna hittat eller som inte hunnit tillräckligt långt utför det sluttande planet.

Riksdagen brukar ägna alkoholpolitiken några timmars uppmärksamhet varje år. Då krävs det att "samhället" skall ta sitt ansvar för de utslagna. Regeringen brukar få i uppdrag att lägga fram ett åtgärdsprogram. En ny utredning tillsätts för att hitta på mera sofistikerade sätt att göra spriten mera svårtillgänglig. Kanske förbjuder man snabbvin.

Under debattens gång dukar ytterligare någon – förmodligen ung – missbrukare under ute på Sergels torg. Debatten inne i riksdagshu-

Konsumtion av spritdrycker, vin och starköl

Liter per inv.
15 år och däröver



ur Rapport 80. Alkohol och narkotika – fakta och debatt (CAN)

set hade nog inte varit så lätt att förstå även om hon eller han fått en chans att höra den.

Också nykterhetsrörelsen kräver krafttag av "samhället". Ett samlat politiskt program för att stävja superiet måste till. Lördagsstängt på systemet och registrering av alla systembolagets kunder är viktiga inslag i ett sådant program.

Lösningarna är lika enkla som geniala. Ändå fungerar de inte, vilket dagens bekymmer bär alltför tydliga vittnesbörd om. Vi lyckas inte få bukt med missbruket, oavsett vilka åtgärder den offentliga makten sätter in. Om denna bistra erfarenhet säger emellertid alkoholdebatten nästan ingenting. De få som vågar gå mot

strömmen beskylls för att vilja göra svenska folket till fyllbultar.

Det är något fel på ett samhälle som så till den grad missförstår vad det är som håller på att hända – som tror att det supps och bråkas därför att det är för lätt att få tag på sprit.

Krisen gäller mer än ekonomin

Den kris som idag sysselsätter svensk samhällsdebatt handlar nästan bara om ekonomin. Med rätta hävdar de borgerliga partierna i allmänhet och moderata samlingspartiet i synnerhet att Sverige lever över sina tillgångar. I särskilt hög grad gäller detta om den offentliga sektorn.

som drar värdefulla resurser från de enskilda verksamheter utan vilka ett fritt och framåtsträvande samhälle inte är möjligt.

Socialdemokraterna accepterar inte tesen att den offentliga sektorn blivit för stor. Åtminstone gör man det inte officiellt när det finns så många pipor att skära i vassen genom att söka ge regeringen skulden för de ekonomiska påfrestningar människor idag utsätts för. I realiteten vet naturligtvis också socialdemokraterna att vi inte kan fortsätta som hittills.

Ändå är inte den ekonomiska krisen vårt lands värsta huvudvärk. Sveriges svårigheter ligger djupare än så, och på ett plan där socialdemokrater inte ens när de anstränger sig vill eller kan förstå att det är något grundläggande galet med hela välfärdsbygget.

Inte minst den unga generation, som saknar andra erfarenheter och referensramar än vad dagens samhälle erbjuder håller på att försättas i en modlöshet och tristess som utgör grogrund för fundamentala störningar med räckvidd livet ut.

Den socialistiska analysen av dagens Sverige innehåller ingenting av ånger eller omprövning. Ångrar man något så inskränker det sig till att man inte byggt ut den offentliga makten fort nog. Felet är att de sk "kommersiella krafterna" alltjämt kan göra sig gällande. Det är profitörerna som är problemet, hävdar socialdemokrater, kommunister och allsköns kulturtyckare med en mun.

Skallet på de "kommersiella krafterna" är så banalt att tom de som flitigast hänger sig åt det för att förklara all världens ondska måste höra hur ihåligt det låter. Men som en ursäkt för ytterligare ingripanden från den offentliga maktens sida har det dessvärre varit tillräckligt

också för att övertyga företrädare för helt andra värderingar än dem som kampen mot "kommersialismen" velat främja.

Av dem som inte tror på ett samhälle där den enskilde i alla avseenden behöver överhetens vägledning borde man ha rätt att kräva att intresset flyttades från förbud mot snabbviner till ett försök att finna orsaken till den emotionella hjälplöshet som allt flera i vårt samhälle kommit att drabbas av. För det är den hjälplösheten som är roten till de svårigheter som är på väg att bli oss övermäktiga.

Dövande offentlig makt

Problemet idag är inte att spelrummet för annat än det som den offentliga makten står för är för stort. Problemet är istället att den offentliga maktens vitt omfattande ambitioner har deformationerat normala mänskliga reaktioner, skyddsmekanismer och förutsättningar för personligt ansvarstagande och engagemang.

Den offentliga maktens välvilliga hand dövar. Varför anstränga sig när någon annan ändå tar ansvaret? Varför över huvudtaget överväga att göra en extra insats om det ändå inte spelar någon roll, om det inte finns några relationer mellan vad man gör och åtgärdernas resultat? Who cares?

Det är ansvarslösheten som skapar den emotionella torftigheten i dagens svenska samhälle, hjälplösheten och meningslösheten, till slut också oviljan och oförmågan att själv bjuda till. Är det under sådana omständigheter så konstigt att många väljer att fly, till spriten eller till den lättkonsumerade förströelse som de "kommersiella krafterna" erbjuder?

Dagens ungdomar är ett lättfångat byte.

Men det är att vägra se sanningen och orsakerna att ropa på samhällets ansvar. Hjälplosheten kommer att finna nya uttryck.

Vi förlorar alla någonting i en samhällsutveckling som degraderar den enskildes personliga ansvar. Men mest av alla förlorar naturligtvis de som bäst behöver andras stöd. Hur är egentligen – för att ta ett exempel från det sociala området – det samhälle funtat som fostrar sin medborgare så att många av oss tar långa omvägar runt medmänniskor som har det svårt, bedövade av tron eller vetskapen om att det nog finns någon samhällets bårbarare bakom knuten färdig att ombesörja den omvårdnad som – som det så vackert brukar heta – är "en demokratisk rättighet"?

Föreningslivet

Det finns somliga som menar att lösningen på dagens mänskliga kris – om det nu över huvudtaget finns anledning att erkänna att en sådan finns – ligger i att med de sk folkrörelsernas hjälp erbjuda en ny och utvecklande gemenskap. Det är i och för sig ingen dålig tanke, även om den har drag av att nalkas bekymren bakvägen.

Men också för att förverkliga folkrörelsegemenskapen skall den offentliga makten engageras. Staten och kommunerna står beredvilligt till förfogande med allt från ledarhjälp till bidrag för preventivmedelsupplysning. Och formell effekt ger stödet naturligtvis. Medlemskartoteken fylls. Aktiviteternas antal ökar.

Men engagemanget? Och frimodigheten? Och den äkta gemenskapskänslan?

Den offentliga makten håller på att ta käl också på den naturliga och spontana form för

mänsklig samverkan som ideella organisationer borde utgöra. Gemenskap runt en bidragsansökan är inte någon riktig gemenskap. Ungdomarna super på föreningslokalerna istället. Who cares?

Välvilja

Att vi tillåtit den offentliga makten att tillväxa som den gjort har naturligtvis många orsaker, av vilka flera är självklara och välmotiverade. Utan en stark samhällsmakt går det inte heller att utnyttja den mångfald och dynamik som den enskilda sektorn rymmer.

Hotet mot den enskildes integritet och självkänsla ligger inte i dessa välmotiverade krav på offentlig verksamhet utan snarare i den i och för sig naturliga men ändå alltför aningslösa tron att alla fel och brister överallt i samhället bäst löses av den offentliga makten.

Vi måste våga lita på våra medmänniskor. Hur skall vi av människorna kunna begära det ansvarskännande, den hänsyn och den solidaritet som varje samhälle behöver för att kunna fungera, om vi samtidigt förnedrar dem genom att inte tilltro dem förmågan att förstå sitt eget bästa.

Alkoholproblemen kan inte lösas om vi tror att det är förnuftigt att klä av den enskilde ännu mer av den värdighet som var och en idag redan har för lite av. Hårt uttryckt kanske det to m är så att vi kastar människor åt alkoholen – eller i värsta fall åt narkotikan – genom att förvägra dem den självkänsla som behövs för att upprätthålla en egen identitet.

Så blir alkoholpolitiken och åtskilligt annat av det som den offentliga makten i sin upphöjda vishet företar sig i verkligheten direkt kontraproduktivt.

Positivt sparande

Det finns mot den här bakgrunden knappast anledning att bara beklaga de offentliga besparingar som nu nödvändiggörs av ekonomiska skäl. Kanske kan dessa besparingar också bli upptakten till en annan syn på den offentliga maktens uppgift och omfattning. En besparingsdebatt som än så länge förts i undantflyende och närmast ursäktande termer skulle därmed kunna få en inriktning som konstruktivt kan bidra till att återge enskilda människor den värdighet som ingen med vett och vilja berövat dem, men som ändå förtvinat i den välvilliga offentliga maktens stora famn.

Det samhälle som bygger på självansvar är

kanske ett mera krävande samhälle än dagens. Det begär av familjerna att dessa skall kunna erbjuda den uppväxande generationen trygghet och harmoni. Det begär av föräldrarna att dessa skall kunna vara barnen till vägledning. Och det begär av medmänniskorna att man skall känna solidaritet med varandra – inte därför att någon samhällsmakt i lag stadgat att det skall vara så, utan därför att den spontana och naturliga relationen människor emellan säger oss att det är rätt och tvingande att hjälpa varandra.

Ett sådant samhälle har förutsättningar att fostra den unga generationen så att livet får någon mening.

Pärmar för årgång 1980

kan rekvireras från Svensk Tidskrifts expedition, tel 08-67 59 55, eller genom insättning av kronor 30:– på postgiro 7 27 44-6.